

EVERMARSFEESTEN RUTTEN

Karen Van Looken - Evermarusfeesten Rutten - Pelgrims op de wei

De Evermarusfeesten in Rutten zijn een jaarlijks terugkerend evenement op 1 mei. Het bestaat 'sinds mensenheugenis' - hoelang precies, daar is discussie over. Wat men met zekerheid weet is dat de **volksheilige** in Rutten vereerd wordt sinds de 11^e eeuw.

Rond 690 werd Evermarus, een godvruchtig Fries edelman, samen zeven andere pelgrims op zijn terugtocht vanuit Compostela in de bossen bij Rutten vermoord door de beruchte rover Hacco en zijn bende. Na de ontdekking van de stoffelijke resten, in de tiende eeuw, werd Evermarus heilig verklaard. **Jaarlijks wordt op 1 mei zijn marteldood herdacht**, en dit al meer dan duizend vijftig jaar.

De **feestelijkheden** kennen steeds weer hetzelfde **verloop**. Op 21 april start de noveen, het negendaagse rozenkransgebed in de Evermaruskapel. Op de laatste dag van april wordt het Evermarusbeeld overgebracht van de kapel naar de kerk, waar het op een draagbaar met baldakijn wordt geplaatst. 's Avonds wordt een eucharistieviering opgedragen in de kapel, gevolgd door een rozenkransgebed. Het **feest op 1 mei** brengt het dorp, vele bedevaarders en bezoekers uit alle windstreken op de been. Achtereenvolgens staan op het programma: de **mis** voor de Haccouren om 7u in de kapel (zij maken hun paarden klaar tijdens de hoogmis), de hoogmis van 9u, de **processie** van 10u30 en het martelarenspeel in de kapelweide en de Zwarte weide om 14u. Om 18u wordt het religieuze feest beëindigd, tijdens het Lof. Waarna er op de **kermis** en tussen pot en pint verder wordt gefeest tot in de kleine uurtjes. Op 2 mei vindt om 9 u in de kerk een zielendienst voor de afgestorvenen plaats. Daarna verzamelen de Haccouren om hun amendes (boetes) te betalen voor wat ze mispeuterden op 1 mei. 1 tot 8 mei vormen een octaaf. Het Evermarusfeest wordt afgesloten met een eucharistieviering op 8 mei. Daarna wordt het Evermarusbeeld in processie terug overgebracht naar de Evermaruskapel waar het verblijft tot 30 april van het volgend jaar.

De organisatie en voorbereidingen verlopen volgens een vast stramien, een draaiboek is niet echt nodig. De meest recente **wijzigingen** aan het spel gebeurden in 1924, toen pastoor Cuppens zorgde voor aangepaste teksten, in verstaanbaar Nederlands. Hij voegde ook de groep engelbewaarders aan het spel toe. In 2018 werd n.a.v. van 1050 jaar Sint Evermaer een nieuw boekje uitgegeven waarin de teksten werden opgenomen. Sinds enkele jaren is men bezig met het inventariseren van de details, vb. wanneer worden de klokken geluid.

Op vette dinsdag beginnen zowel de pelgrims als de Haccouren (de rovers) met de **voorbereidingen** van het feest. Vanaf begin april voel je in het dorp dat 'Rutten mei' in aantocht is. De verschillende groepen van de processie komen bijeen. Kinderen passen de processiekleren. De engelbewaarders en pelgrims oefenen de liederen in. Vrijwilligers zetten de processieattributen klaar. Haccouren maken met paal en touw de 'ring', waarbinnen het martelarenspeel plaatsvindt. Bij dit alles worden vaste regels en tradities gehandhaafd.

De stad Tongeren zorgt ervoor dat de straten er op 1 mei netjes bij liggen en levert nadars en bewegwijzering aan. Het dorp is afgesloten voor het verkeer voor de **Evermarusprocessie**. Deze bestaat uit een **liturgisch deel**, afgesloten door het Heilig Sacrament, en het **historische deel**, met het beeld van Sint Evermarus voorop. De protagonisten zijn Evermarus, vertolkt door de pelgrim met de hoogste anciënniteit, en zijn zeven gezellen. **Pelgrim** kan je alleen **worden** door als bloedverwant van een pelgrim, die overlijdt of niet meer kan meedoen, op te volgen. Uiteraard moet je in Rutten wonen. Dan volgen acht engelbewaarders, voor elke pelgrim één. Twee wildemannen, gekleed in klimopbladeren en voorzien van een stevige knots, zorgen voor orde en tucht. De Haccouren te paard, voorop Hacco, vertolkt door de oudste Haccour, sluiten de processie af. Ook hier kan je enkel via anciënniteit overste worden. Iedere mannelijke inwoner van Rutten kan vanaf twaalf jaar Haccour worden. De processie wordt geopend door een harmonie. Erg gesmaakt door de omstaanders zijn de kleuters die mee in de processie lopen, verkleed als kleine pelgrims, kleine Haccouren, engeltjes en edelknapen. Verder in de processie: het biddend

volk, bezoekende pelgrims, lokale bestuurders, priesters en diakens, misdienaars, dragers van vaandels, reliekschrijnen en baldakijn.

Na de middag verzamelen dorpelingen en bezoekers bij de kapelweide waar de stoffelijke resten van de vermoorde pelgrims werden gevonden en waar een kapel werd gebouwd op het graf van Evermarus. Het **martelarenspeel**, ingeleid door één wildeman en afgesloten door de andere, verbeeldt hoe Evermarus en zijn gezellen op hun doortocht een onderkomen vinden in het bos. Acht engelbewaarders bezingen de zielenrust van de pelgrims. De pelgrims worden echter verraden door de knecht van Hacco. De rovers overvallen hen, terwijl ze zich zo goed mogelijk verweren tegen hun aanvallers. Uiteindelijk worden Evermarus en zijn gezellen vermoord. De jongste pelgrim ontkomt. Hij vlucht naar de Zwarte Weide, waar zich een tweede folkloristisch deel van het spel afspeelt, een achtervolging van de ontsnapte pelgrim door de rovers te paard. Beide partijen zijn gewapend met wilgentakken en delen rake klappen uit. Uiteindelijk valt de pelgrim na het derde schot van hoofdman Hacco.

Het Evermarusfeest is een bijzondere trots en eer voor wie geboren en opgegroeid is in Rutten. Voor velen is het ondenkbaar een 'Rutten mei' te missen! **Eén mei is voor de Ruttenaren een dag van verbondenheid met de familie en het hele dorp.** Ook de uitgeweken Ruttenaren blijven op deze dag terugkeren naar hun dorp. Tegelijk leeft er grote **bezorgdheid** bij de oudere generatie: zullen de jongeren de traditie bewaren en verderzetten? Hebben ze er voldoende belangstelling voor? Er is enkel nog de plaatselijke kleuterschool, waar enkele leerkrachten het Evermarusverhaal jaarlijks met hun leerlingen naspelen. Maar of dat voldoende is? En dan zijn er nog de nieuwe inwoners van Rutten: zij hebben geen band met deze traditie, hoe zouden zij ze dan kunnen verderzetten?

Een belangrijke zorg voor het Evermaruscomité is de zoektocht naar sponsors, veelal Tongerse handelszaken en KMO's. Sinds enkele jaren is het bovendien lastig om een betaalbare harmonie te vinden die bereid is om de processie muzikaal te begeleiden.

De Evermarusfeesten zijn sinds 2017 opgenomen in de [Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Vlaanderen](#).

Deze inzending kadert binnen het **project Beleving. 100 levende gebruiken en tradities in Limburg. Ontdek ze [hier](#). Een initiatief van het Limburgs Volkskundig Genootschap, in samenwerking met Erfgoedcel Mijn-Erfgoed en Erfgoed Haspengouw, Ecrû, Werkplaats immaterieel erfgoed, Openluchtmuseum Bokrijk, Heemkring Vaart, Haspengouw. TV vzw, Academie voor Streekgebonden Gastronomie en AVANSA-Limburg.*

INZENDER

Bert Nijs
St Evermarusfeest Rutten

LOCATIE

3700 Rutten

PERIODE

van 21 april 2022 tot 8 mei 2022
Jaarlijks

THEMA

Feesten, rituelen en sociale gebruiken

TREFWOORD

#theater #feest #stoet #ritueel
#levensbeschouwelijk gebruik #religie